Hukuk Bölümü 1998/75 E., 1999/4 K.

- **HAKKIN YERİNE GETİRİLMESİNİN OLANAKSIZ OLMASI ŞARTI**
- **HÜKÜM UYUŞMAZLIĞI DOĞMASININ ŞARTLARI**
- **YARGI KARARLARININ BİR HAKKIN YERİNE GETİRİLMESİNİ OLANAKSIZ KILMALARI ŞARTI**

◦ 2247 S. UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNİN KURULUŞ VE İŞLEYİŞİ HAK... [Madde 24]

"İçtihat Metni"

OLAY : 1) A. T.'nın müteveffa eşi N. T. tarafından, Yüksekova 2/118.J.Snr.Tb.7.J.Snr.Bl. Alyuva Jandarma Sınır Karakol Komutanlığı emrinde askerlik hizmetini yapmakta olan oğulları J. Er. H. T.'nın 2/1/1992 tarihinde nöbet görevinde bulunduğu sırada karakol hizmet binasına çığ düşmesi sonucunda ölmesi nedeniyle İçişleri Bakanlığı Nakdi Tazminat Komisyonunca yapılan değerlendirmeye göre 2330 sayılı Yasa gereğince nakdi tazminat ödendiğinden bahisle, kendilerine ayrıca 5434 sayılı Yasanın 3997 sayılı Yasa ile değişik 72. maddesine göre aylık bağlanması için yapılan başvurunun reddi yolundaki en son 10/10/1994 tarihli işlemin iptali istemiyle Emekli Sandığına karşı, 12/12/1994 gününde askeri idari yargı yerine dava açılmıştır.

ASKERİ YÜKSEK İDARE MAHKEMESİ BİRİNCİ DAİRESİ; 19/9/1995 gün ve E: 1995/409, K: 1995/843 sayı ile, 5434 sayılı Kanunun 72. maddesinin son fıkrası gereğince, görevi nedeniyle ölen bir kişinin kanuni yakınlarına (ana veya babasına) aylık bağlanabilmesi için 2330 sayılı Yasanın 2. maddesinde sayılmış bulunan ve içgüvenlik ve asayişin korunmasında görevlendirilmiş bulunan kamu görevlilerinin yapmış oldukları görevlerinden dolayı veya yaptıkları hizmet nedeniyle ölmüş olmalarının gerektiği; bir başka deyişle, ölüm olayının, bilfiil icra ettikleri görevden dolayı meydana gelmiş olmasının zorunlu bulunduğu; hukuki düzenlemelerin, yapılan görev ile ölüm olayı arasında direkt bir bağlantıyı öngördüğü; bunun aksine bir kabulün, hukuki düzenlemenin amacına aykırı düşeceği; dolayısıyla, dava konusu olayda olduğu gibi, bir tabii afet sonucu meydana gelen ölümün, 5434 sayılı Yasanın 72/son. maddesinde belirtilen bir ölüm hali olarak kabul edilmesinin ve ana veya babaya aylık bağlanabilmesinin mümkün görülmediği; davacının oğlu harp malulü olmadığı gibi, ölüm olayının da terörle mücadele sırasında meydana gelmediği; öte yandan, İçişleri Bakanlığı Nakdi Tazminat Komisyonunca yapılan değerlendirmenin idari yargı yeri olan Mahkemelerini bağlamayacağının açık olduğu; tüm bu nedenlerle, J. Er. H. T.'nın çığ düşmesi sonucu ölmesi nedeniyle babası olan davacı N. T.'ya aylık bağlanmaması yolunda davalı idarece tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiş; davacının karar düzeltme istemi aynı DAİRENİN 12/12/1995 günlü, E: 1995/1200, K: 1995/1147 sayılı kararıyla reddedilmek suretiyle, anılan karar kesinleşmiştir.

2) H. ve F. G. tarafından, Siirt-Eruh Tünekpınar Jandarma Karakol Komutanlığı emrinde askerlik hizmetini yapmakta olan oğulları J. Er. M. G.'in, 1/2/1992 tarihinde karakol hizmet binasına çığ düşmesi sonucunda ölmesi nedeniyle İçişleri Bakanlığı Nakdi Tazminat Komisyonunca şehit kabul edilerek nakdi tazminat ödendiğinden bahisle, kendilerine ayrıca 5434 sayılı Yasanın 3997 sayılı Yasa ile değişik 72. maddesine göre aylık bağlanması için yapılan başvurunun reddi yolundaki 7/10/1994 tarihli işlemin iptali istemiyle Emekli Sandığına karşı, 31/10/1994 gününde genel idari yargı yerine dava açılmıştır.

ANKARA 5. İDARE MAHKEMESİ; 6/10/1995 gün ve E: 1994/1548, K: 1995/1381 sayı ile, 5434 sayılı Yasanın 3997 sayılı Yasa ile değişik 72. maddesinin son fıkrasında, bu Yasanın 64. maddesinde belirtilen durumlardan dolayı veya 2330/2566 sayılı Yasaların kapsamında mütalaa edilen görevler nedeniyle hayatlarını kaybeden iştirakçilerin baba veya analarına, ölüm tarihini izleyen ay başından geçerli olarak aylık bağlanacağı kuralına yer verildiği; dosyanın incelenmesinden, Siirt-Eruh Tünekpınar Jandarma Karakol Komutanlığı emrinde askerlik hizmetini yapan davacıların oğulları J. Er. M. G.'in 1/2/1992 tarihinde karakol hizmet binasına çığ düşmesi sonucu ölmesi nedeniyle Jandarma Genel Komutanlığınca hakkında şehit işlemi yapılarak 2330 sayılı Yasaya göre mirasçılarına nakdi tazminat ödendiğinin, buna karşın davalı idarece, olayın 2330 sayılı Yasa kapsamında değerlendirilemeyeceğinden söz edilerek davacıların aylık bağlanması isteklerinin reddedildiğinin anlaşıldığı; hernekadar ölüm olayı çığ düşmesi sonucu meydana gelmiş ise de, M. G.'in jandarma eri olması ve Siirt-Eruh Tünekpınar Jandarma Karakolunda ülkenin güvenliği ve asayişini korumak amacıyla bulunması nedeniyle, ölüm olayının 2330 sayılı Yasa kapsamında kaldığının kabülünün zorunlu olduğu; nitekim, bu hususun Jandarma Genel Komutanlığınca kabul edilerek mirasçılarına nakdi tazminat ödendiği; bu durumda davacıların başvurusunun, ölüm olayının 2330 sayılı Yasa kapsamında olmadığı ileri sürülerek reddine ilişkin davalı idare işleminde hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle, dava konusu işlemin iptaline karar vermiş; bu karar, davalı idarenin temyiz başvurusu üzerine DANIŞTAY ONUNCU DAİRESİNİN 18/6/1996 günlü, E: 1995/8336, K: 1996/3613 sayılı kararıyla onanmış; davalı idarenin karar düzeltme istemi aynı DAİRENİN 11/3/1998 günlü, E: 1996/10212, K: 1998/1115 sayılı kararıyla reddedilmek suretiyle, anılan İdare Mahkemesi kararı kesinleşmiştir.

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNDEN İSTEK Asiye Tokatlı'nın vekillerince, Ankara 5. İdare Mahkemesi ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Birinci Dairesince konusu, hukuki sebebi ve taraflarından birisi aynı olan davalarda verilen ve kesinleşmiş bulunan kararlar arasındaki çelişki yüzünden müvekkillerinin hakkının yerine getirilmesinin olanaksız olduğundan bahisle, sözkonusu kararlar arasında meydana geldiğini ileri sürdükleri hüküm uyuşmazlığının Ankara 5. İdare Mahkemesinin kararı doğrultusunda giderilmesi istenilmektedir.

Bu istemi içeren ve 13/11/1998 gününde mahkeme kaydına giren dilekçe ve ekleri ile Ankara 5. İdare Mahkemesinin 1994/1548 esas sayılı dosyası uyuşmazlık mahkemesine gönderilmiştir.

Başkanlık tarafından, 2247 sayılı Yasanın 24. ve 16. maddelerine göre ilgili Başsavcıların yazılı düşünceleri istenilmiştir.

DANIŞTAY BAŞSAVCISININ DÜŞÜNCESİNİN ÖZETİ: 2247 sayılı Yasanın 24. maddesine göre, hüküm uyuşmazlığının varlığının kabulü için, kararların aynı konuya ve sebebe ilişkin olmasının ve kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesinin de olanaksız bulunmasının gerektiği; olayda, iki ayrı yargı merciince, görevle ilgili olmaksızın verilmiş ve kesinleşmiş, taraflarından biri (Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü) aynı olan kararların mevcut olduğu; davacıların asker olan oğullarının çığ düşmesi sonucu ölümleri nedeniyle kendilerine 5434 sayılı Yasanın 72. maddesine göre aylık bağlanması istemiyle her iki yargı yerine açılan davalarda, hak sahiplerinin ve benzer görünmekle birlikte konularının da farklı olduğu; anılan 24. maddenin, ayrı ayrı yargı yerlerinden bir kimse hakkında verilmiş olan çelişkili kararlar nedeniyle hakkın yerine getirilmesinin olanaksız olduğu hallerde, bu çelişkinin ortadan kaldırılmasını ve ilgili kişi hakkında bir çözüm bulunmasını amaçladığı; olayda, hüküm uyuşmazlığının giderilmesi istemiyle başvuran kişi hakkında verilmiş çelişkili kararlar bulunmadığından hakkın yerine getirilmesinin imkansızlığından sözedilemeyeceği; açıklanan nedenlerle, iki mahkeme kararı arasında 2247 sayılı Yasanan 24. maddesinde hüküm uyuşmazlığının varlığı için öngörülen koşullar gerçekleşmediğinden istemin reddine karar verilmesi gerekeceği yolundadır.

AYİM BAŞSAVCISININ DÜŞÜNCESİNİN ÖZETİ: 2247 sayılı Yasanın 24. maddesine göre, hüküm uyuşmazlığının varlığının kabulü için, kararların aynı konuya ve sebebe ilişkin olması, taraflarından en az birinin aynı olması ve kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesinin de olanaksız bulunması gerektiği; olayda, iki ayrı yargı merciince görevle ilgili olmaksızın verilmiş, fakat hak sahipleri ve aynı mahiyette görülmekle birlikte konuları farklı bir durumun sözkonusu olduğu; anılan 24. maddenin, ayrı

yargı yerlerinden bir kimse hakkında verilmiş olan çelişkili kararlar nedeniyle hakkın yerine getirilmesinin olanaksız olduğu hallerde, bu çelişkinin ortadan kaldırılmasını ve ilgili kişi hakkında bir çözüm bulunmasını amaçladığı; bir başka ifadeyle idari ve askeri idari yargı yerlerince verilen aynı davacıya ve maddi olaya ilişkin kararlar arasında çelişki bulunması halinde hüküm uyuşmazlığının sözkonusu olabileceği, bu olayda ise, hüküm uyuşmazlığının giderilmesi istemiyle başvuran kişi hakkında verilmiş çelişkili kararlar bulunmadığından, hakkın yerine getirilmesinin imkansızlığından söz edilemeyeceği; aksi düşüncenin, verilmiş kararların yıllar sonra benzer bir davada verilen farklı bir karar nedeniyle ortadan kaldırılabilme sonucunu doğuracağı; açıklanan nedenlerle, sözkonusu kararlar arasında 2247 sayılı Yasanın 24. maddesindeki hüküm uyuşmazlığı için öngörülen koşullar gerçekleşmediğinden, istemin reddine karar verilmesi gerektiği yolundadır.

İNCELEME VE GEREKÇE: Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün, Mustafa Bumin'in Başkanlığında, Üyeler: O. Hulusi Mustafaoğlu, M. Salim Özer, Nursel Aymakoğlu, Mustafa Birden, Gülsen Yenişehirli ve Ertuğrul Taka'nın katılımlarıyla yapılan 22/2/1999 günlü toplantısında, Raportör-Hakim İsa Yeğenoğlu'nun Yasada öngörülen koşulların birlikte gerçekleşmediği nedeniyle başvurunun reddi gerektiği yolundaki raporu ve Danıştay Başsavcısı ile AYİM Başsavcısının, 2247 sayılı Yasanın 24. maddesinde öngörülen koşulları taşımayan başvurunun reddi gerektiğine ilişkin düşünce yazıları ve dosyadaki belgeler okunduktan, ilgili Başsavcılarca görevlendirilen Danıştay Savcısı Ayla Perktaş ile AYİM Savcısı Ayhan Akarsu'nun yazılı düşünceler doğrultusundaki açıklamaları da dinlendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü: 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanunun 2592 sayılı Kanunla değişik 24. maddesinin birinci fıkrasında, "1 inci maddede gösterilen yargı merciilerinden en az ikisi tarafından, görevle ilgili olmaksızın kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş aynı konuya ve sebebe ilişkin, taraflarından en az biri aynı olan ve kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesi olanaksız bulunan hallerde hüküm uyuşmazlığının varlığı kabul edilir." hükmü yer almaktadır.

Anılan hükme göre, hüküm uyuşmazlığının varlığı için: a) Uyuşmazlık yaratan hükümlerin, adli, idari veya askeri yargı merciilerinden en az ikisi tarafından verilmesi, b) Konu, dava sebebi ve taraflardan en az birinin aynı olması, c) Her iki kararın da kesinleşmiş olması, d) Kararlarda davanın esasının hükme bağlanması, e) Kararlar arasındaki çelişki nedeniyle hakkın yerine getirilmesinin olanaksız bulunması koşullarının birlikte gerçekleşmesi aranmaktadır.

Hüküm Uyuşmazlığı bulunduğu ileri sürülen kararların incelenmesinden, ortada genel ve askeri idari yargı yerlerince verilmiş kararlar bulunduğu; farklı maddi olaylara dayanmakla birlikte objektif açıdan konusunun ve dava sebepleri ile taraflardan en az birinin (davalı idare) aynı olduğu; sözkonusu kararların yasa yollarına başvurularak kesinleştiği ve her iki kararda davanın esasının hükme bağlandığı anlaşılmakta olup; böylece 24. maddede hüküm uyuşmazlığının varlığı için aranan ilk dört koşulun gerçekleştiği görülmektedir.

Olayda, davacıları farklı olan kimseler hakkında verilen kararlar arasındaki çelişki nedeniyle "hakkın yerine getirilmesinin olanaksız bulunması" koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediğine gelince: Anılan 24. madde ile, iki ayrı yargı merciinden verilen çelişik kararlar nedeniyle bir kimsenin hakkının yerine getirilmesinin olanaksız bulunması halinde Uyuşmazlık Mahkemesi'nce bu çelişkinin giderilmesi yoluyla, o kimse hakkında bir çözüme ulaşılması amaçlanmakta olup, bu suretle verilecek kararın uyuşmazlıkla ilgisi bulunmayan özel ve tüzel kişileri etkilememesi gerekmektedir.

Diğer bir anlatımla "hakkın yerine getirilmesinin olanaksız bulunması" durumu; davacı yönünden sübjektif bir nitelik taşımakta ve yargı kararı ile kendisine tanınmış bir hakkın yerine getirilmemesi sözkonusu iken, davalı idare yönünden, ilamı yerine getirmekle yükümlü olması bakımından objektif bir nitelik taşımakta ve davacıya yargı kararı ile tanınmış olan bir hakkın idarece yerine getirilmesinin olanaksızlığını ifade etmektedir.

Bilindiği üzere, mahkeme kararı, kural olarak, davanın taraflarını bağlar ve bunlar için kesin hüküm sonucunu doğurur. Ancak, verilen karar üçüncü kişileri bağlamaz.

Bu durumda, İdare Mahkemesince iptal yolunda verilen hükmün, AYİM Birinci Dairesince verilen redde ilişkin hüküm üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı gibi; H. ve F.G. hakkındaki iptal hükmünü yerine getirmekle yükümlü bulunan davalı idarenin, iptal hükmü verilen davada üçüncü kişi konumunda olan Nail (Asiye) Tokatlı bakımından iptal hükmünü aynen uygulama yükümlüğü bulunmamaktadır.

Esasen, N.(A.)T. tarafından açılan dava retle sonuçlandığından, adı geçenin yargı kararı ile kendisine tanınmış bir hakkının bulunduğundan da sözetmek olanaksızdır.

Belirtilen duruma göre, başvuruda bulunan davacıya yargı kararı ile tanınmış bir hak bulunmaması karşısında, olayda hüküm uyuşmazlığının varlığı için aranan "hakkın yerine getirilmesinin olanaksız bulunması" koşulu gerçekleşmediğinden, 2247 sayılı Yasanın 24. maddesine uygun bulunmayan başvurunun reddi gerekmektedir.

SONUÇ : Hüküm uyuşmazlığının varlığı için 2247 sayılı Yasanın 2592 sayılı Yasa ile değişik 24. maddesinde öngörülen koşullar birlikte gerçekleşmediğinden, başvurunun reddine, 22/2/1999 gününde kesin olarak oybirliği ile karar verildi.